

XXIV. EKE Vándortábor – 19. túra

Nyerges-tető- és Kászoni medence-túra

■ **Zsigmond Enikő**
geológus
Csíki Természetjáró
és Természetvédő
Egyesület
zsigmondeniko@
yahoo.com

A Nyerges-tető (Fotó: Zsigmond Enikő)

Távolság: jövet-menet 125 km;

Menetidő: 10–11 óra;

Túraútvonal: Tusnádfürdő, tábor – Újtusnád – Nagytusnád – Kozmás – Nyerges-tető – Nagykászón – Jakabfalva – Katrosa – Kászónújfalu – Sós-kút-fürdő – Nyerges-tető – Sós-zék-fürdő – Kozmás (fakultatív: Nyírfürdő Lázárfalván) – Tusnádfürdő, tábor.

■ A látogatókat a Dél-Hargita és a Csíki-havasok találkozásánál lévő térségbe, az Alcsíki-medencébe, a Csíki-havasok gerincére (Nyerges-tető), a Kászoni-medence körútjára és a katosai üdülőttelepre invitáljuk.

A vadregényes Tusnádfürdő kempingtelepéről, a táborból, az Olt és a Csukás-tó mellől indulunk. Első megállónk kb. 8 kilométerre Tusnádfürdőtől az újtusnádi borvíztöltő üzem. De addig a mesés környezettel megáldott falu díszleteit csodálhatjuk meg egészen közelről, mint a fürdőtelep csíki kijáratánál lévő Veresvíz-patak „gomba csurgóját”, a Vártetőt, az Olt teraszán futó országút keleti oldalán lévő Pónkokat, s velük együtt olyan földrajzi alakzatokat, mint a Kis- és a Nagy-Haram, valamint a Csíki-havasok gerince. Balról, alattunk az Alcsíki-medence zárul, és látjuk, amint az Olt kék szalagja eltűnik a Tusnádi-szoros torkában. Itt, a nyugati oldalon

olyan vulkáni dómok alszanak, mint az Ölyves-tető a Bába laposával, vagy a Hargita gerincén sorakozó magasabb kupolák, a Jáhoros, a Mitács és a Kapu-hegy.

A falu egész területe és környéke a borvizek eldorádója. Erre épült 1973–74-ben a tusnádi borvíztöltő üzem, a vasútállomás mellett. A látogatás 45 percet vesz igénybe.

A falu egyébként 1822-ben keletkezett, amikor az anyaközség, Nagytusnád majdnem egészen porig égett és a károsultak egy része a külső birtokokon kezdett építkezni.

Nagytusnádon, a csíki pityóka őshazájában, az először 1567-ben jegyzett és Szent Ferenc oltalmába ajánlott faluban csak addig időzünk, amíg megtekintjük a 2005-ben létesült borvízmúzeumot, és megköstöljük a Baglyos borvíz isten adta pezsgőjét. Tíz perc múlva már a bronzkortól lakott, de hivatalosan csak 1332-ből dokumentált Kozmásban vagyunk, melynek XV. századi műemléktemploma götiki és barokk ruhát visel. Itt rátérünk a Kézdivásárhely felé kiágazó 11/B megyei aszfaltútra, és felkapaszkodunk a fenyőerdőkkel körülvett 876 m magas Nyerges-tetőre. Az emlékhelyen kb. 30 percet időzünk. A hely a Csíki-havasok nyugati ágának gerincén van, érinti a kék csíkkal jelzett gerincösvény.

A Nyerges-tető sok győzelmet és még több vereséget megért történelmünk egyik legismertebb kegyeleti helye, ahol 1849. augusztus 1-jén Tuzson János honvédőrnagy alig 200 fős csapatával védte

a „csíki Termophülét” mindhalálig, a Kászoni-medence felől beözönlő orosz-osztrák túlerővel szemben. Vesztüket árulás okozta. Az elpusztult 200 hős emlékére a csata színhelyére kőobeliszket állított a kegyelet, amelyet minden évben kétszer, március 15-én és augusztus 1-jén az emlékezet virágkoszorúja borítanak el. Az emlékmű megrendelői a „Bucurestben élő székely honfiak és honleányok”, készítője Paulini János csíkszögödi kőfaragó. A védők nagy részét a csata színhelyén temették el, szemben az emlékoszloppal, a dombtetőn. Négyszögű sírjukat ma már kopjafaerdő borítja.

Tovább lefelé szerpentinezünk, be a Kászoni-medencébe. Miközben elhaladunk a Sós-kút-fürdő előtt, amit visszafelé jövet látogatunk meg, egyre szebb arcát mutatja a zöld dombokkal megrakott Kászoni-medence. A Csíki-havasok legnagyobb eróziós felszínét a hegység kétágú gerince fogja közre, és választja el nemcsak az Alcsíki-medencétől, hanem az Úz völgyétől és a Nemere-hegység térségétől is.

A zárt, és csak a Kászón folyó mentén délre nyitott „szegeletföld” különálló székely tájegység, sajtóságos folklórral, viselettel, szokásokkal. A kászoni falusi házak szépségére, egyediségére Kós Károly is felfigyelt.

A népi építészet remekeiből ma már egyre kevesebbet láthatunk a pirosra festett, téglából épült kötött kapukkal együtt.

Luxemburgi Zsigmond korától 1849-ig önálló adminisztrációs terület, Kászón szék. A medencében a Csere-domb (801 m) körül a 900-as évektől (Gázon horka népe) öt falu keletkezett. A legrégebbi Impér (1333), ma Nagykászón része, amelyhez hozzátartozik Kászónaltíz és Kászónfeltíz is. A három összenőtt falu központja Kászónaltíz. Innen igazgatják a különálló Kászónújfalu, amely nem is olyan „új”, hiszen első írásos említése, egy vásárlási szerződés 1477-ből származik. A községet a szintén különálló Jakabfalva egészíti ki.

A medence keleti részében eredő, és párhuzamosan lefutó patakok mentén

bőséggel vannak jelen borvízforrások. A XIX. század második felében négy borvíz-töltő manufaktúra és népi „feredő” tette híressé Kászont. Ezek a Fehérkői, a Répáti, a Jakabfalvi és a Veresszéki borvíztelepek, amelyeknek ma csak legendás múltjuk és finom forrásaik vannak meg, kihasználatlanul. Alapítójuk a kászoni nábob, Balási Simon József, akinek síremlékét a nagykászoni temetőben fotózhatjuk le.

A medencébe érve legelőször Kászoniújfalut érintjük. Impozáns műemléktemplomát 1792-ben fejezik be a régi fatemplom helyén. 1826-ban általános javítást végeznek rajta, az 1802-es földrengés pusztításait hozza helyre. A templom előtt elhaladva a medence körútját használjuk Nagykászont felé, letérve a kézdívásárhelyi útról.

A következő hat kilométeren teljes egészében kibontakozik előttünk a Kászoni-medence, körös-körül a pompás hegykoszorúval, amelynek csíki oldalát az alacsony Nyerges – Pap hegye (1165 m) – Bot-sarka (1192 m) vonulat képezi. Ettől a nyugati sarokponttól a hegygerinc a mögötte lévő Úz völgyét követve, nyugat-keleti irányt vesz fel, a Káposztás-havasban (1456 m) csúcsosodva ki. Ez a keleti sarokpontja a nagy, „kétágú villának”, mely hirtelen délnek kanyarodik, majd egyenes vonalban haladva az Esztelnek fölötti Gombás-bércben ér véget. Legmagasabb pontja a Répáti (1292 m). Vízhalózatának gyűjtőcsatornája a keleti hegykoszorúhoz közelebb lévő Kászoni folyócska, a háromszéki Feketeügy mellékvize. Beléje torkollik a patkó alakú hegykeretről lefutó minden patak.

A medence közepén kiemelkedő Egyházhágó dombjáról (719 m) messzire látszik a Kászoni fölött őrökődő „Nagytemplom”. Emiatt jöttünk ide, mert ezt az alapjaiban Nagy Lajos korából származó remekművet látnunk kell. Erről a román stílusú első templomról szól az 1333-as pápai összeírás is, amikor még ezen kívül más nem létezett a medencében. E kor egyetlen, néma tanúja egy szépen faragott, karcsú, puha andezitből készült keresztelőmedence. Aztán jött a XV. századi méltóságos, teljes,

egyebe emelő gótika, amely a Magyar királyság eme hegyektől elzárt zugába is eljutott, és újrateremtette a megkopott, szűk-ké vált régít, soha nem látott pompával és szépséggel ékesítve a második templomot. Mestergerendáján az 1487-es évszámot örökítették meg. 450 év után a templom újabb bővítésen esett át. 1936–1942 között hajóját lebontották, kiszélesítették, újjáépítették, csak a szentélyt és a harangtornyot hagyva meg eredeti gótikus formában. Márton Áron püspök szentelte újra 1943-ban, Krisztus Király tiszteletére. A templom értékes emléke a szentély falán lévő 2,52 m magas, gótikus szentségtartó, a legnagyobb, amit ez idáig a történelmi Magyarország területén felfedeztek. A szentély mennyezete és a diadalív csúcsíves, a hajó boltozata már barokk. A templomajtók kőkeretei eredeti, XV. századiak. Tornyát 1770-ben erősítették meg, mondhatni újjáépítették. Az ősi, gótikus szentély falai freskókat rejtnek. Egy 1466-os bekarcolt évszám mellett három rovásírásos betű is látható. A templom átalakításakor az oltár előtti padlózat alól András Miklós, a falu hajdani papjának múmiája került elő, 1732-ben halt meg. Hogy megvédjék, újratemették a templomkertben, Balási S. József síremléke mellé.

A kászoni temető valódi kincsesbánya. Különleges, 4 m magas „borított” sírkeresztjei páratlanok a Kárpát-medencében, s talán a világon is.

Rajtuk kívül festett, helyüket mindinkább a tartós, mozaik vagy kő síremlékek veszik át.

Kászoniimpéren a késő barokk stílusú Balási kúriát fotózzuk és látogatjuk meg. 1833-ban épített III. Balási József. Az utolsó, Kanadában élt tulajdonos, VII. Balási József 2004-ben a katolikus egyházra hagyományozta. Jelenleg Bőjte atya egyik gyerekkotthona működik benne. Ugyancsak Impéren, a falu déli végénél látható a Bornemissza-kápolna, amit a XVIII. században a kászoni gyökerekkel rendelkező,

de háromszor is nevet váltó Csutak – Kászoni – Bornemissza bárók építtették. A külföldön élő örökösök ma is támogatják a falut.

A négy kilométerrel távolabbi Jakabfalván áthaladva csak a szép, öreg székelyházakat vesszük szemügyre, mivel a falu keleti határában, az 5-6 km távolságra lévő hajdani Kászoni Gyöngye (Salutaris) és Veresszéki borvíztelepeket az oda vezető erdei utakon autóbusszal megközelíteni nem lehet. A Kászoni Gyöngye töltőde kisebb-nagyobb szünetekkel 1850-től 1990-ig működött.

A Veresszéki borvíztelep magánkézben van, nem látogatható. A területén lévő, Kós Károly által tervezett Fogolyán-féle szanatórium épületét felújították.

Jakabfalva barokk stílusú műemléktemploma a falu keleti részében van, 1783-ban épült, titulusa a Szentlélek.

A falut elhagyva, két km után utunk becsatlakozik a 11/B főútra, amely a Kászoni vizét követve 5 kilométeren át barátságos, békés tájon kanyarog a megyehatár felé. A környező hegyeket dombokká szelídi, a fenyőerdőket felváltják a bükkösök. A terület nem csak a középkorban volt vadászparadicsom, most is az. A Kászoni lapos mezején kaszálók, juhnyájak sorakoznak, majd feltűnik egy tágas kempingtelep. Nemsokára utunk végcéljához, Katrosára érkezünk. Ekkor már ideje birtokba venni Bethlen Gábor fejedelem hajdani vadászházát, amelyben most csárda működik. Itt ki-kicsi tetszés szerint fogyaszthat. A pihenőidő alatt fel lehet sétálni a Katrosapatak mentén a kacér vikendtelepre. A csárdával szemben, a Kászoni hídjánál áll Miholcsa József Marossárpatakon élő, „magyarul faragott szobrász” nyaralója. Udvarán fából faragott szobrokat, ősvallásunk szimbólumaival díszített faragványait csodálhatjuk meg.

A pihenő után hazafelé indulunk, most már végig a 11/B úton. Áthaladunk Kászoniújfalun, majd a „fűzfagótikás” Sós-kút-fürdőnél 15 percre megállunk. A 2004-es fürdőépítő kaláka keretében született fog, néhány édes-kénes forrás „munkára fogásával”. Kitűnő táborozóhely, szép környezetben. (Részletek: *Erdélyi Gyopár* 2004/6.) Búcsút intve a Kászoni-medencének és a Nyerges-tetőnek, leszállunk az Alcsíki-medencébe. Kozmás község előtt egy km-rel megállunk a Sós-kút-fürdőt jelző tábla előtt. Az 500 méteres mezei úton besétálunk a barátságos népi fürdőre, ahol a „druida szentély” mellett akad bőven egyéb látnivaló is. A 2003-as fürdőépítő kaláka alkalmával született újjá, egy enyhén sós forrás és egy borvizes mocsár területén. (Részletek: *Erdélyi Gyopár* 2004/1.)

Ha még van annyi időnk és kedvünk, betérünk a megye egyik legszebb, archaikus hangulatú falujába, ahol meglátogatjuk Lázárfalva hírességét, az erős mofettával is rendelkező Nyírfürdőt, a 2001-es fürdőépítő kaláka színhelyét, majd visszatérünk a táborba. ■

A „druida szentély” Sós-kút-fürdőn
(Fotó: Zsigmond Enikő)

